

МІНІЯЦЮРЫ ЯНКІ БРЫЛЯ (ПАВОДЛЕ КНІГІ «ВЯЧЭРНЯЕ»)

К. І. Камендава

Мініяцюра – гэта невялікі кампазіцыйна завершаны мастацкі твор. Суб’ектыўна-лірычны пачатак тут арганічна ўзаемадзейнічае з эпічным. Для мініяцюры ўласцівы жанравыя рысы эсэ. Даследчыкі літаратуры адносяць да мініяцюры абразкі, імпрэсіі, дзённікавыя запісы і іншыя жанры малой прозы.

Разгледзім рысы, характэрныя для мініяцюр Янкі Брыля, якія ўвайшлі ў зборнік «Вячэрняе» (Мн., 1996).

Калі гаварыць пра такую рысу літаратурнага твора, як ухіл у лірызм або ў аналітызм, то звяртае на сябе ўвагу тое, што Брыль у сваіх мініяцюрах паўстае менавіта як лірык. Медытатыўны характар запісаў – гэта таксама тое, што адметнае для іх.

Лірычныя запісы зборніка можна аб’яднаць па тэматыцы ў чатыры вялікія групы. Першую з іх складаюць мініяцюры на эстэтычную тэматыку, і гэта даволі буйная, хоць і не самая вялікая група мініяцюр кнігі. У ёй можна вылучыць тэмы літаратуры і сувязі яе з культурай, эстэтыка-сацыяльную і лінгвістычную, а таксама тэму мастацкага перакладу. У наступныя тры групы ўваходзіць сацыяльная, пейзажная і бытавая тэматыка.

Варта адзначыць, што брылёўскія мініяцюры адрозніваюцца і па сваёй форме. Як правіла, гэта маналогі, але зрэдку сустракаюцца і дыялогі; ёсць мініяцюры-цытаты без аўтарскіх каментарыяў, але ў большасці выпадкаў цытаты суправаджаюцца аўтарскімі развагамі. Шэраг запісаў займае не больш, чым некалькі радкоў, некаторыя – два-тры радкі, а ёсць і мініяцюры аб’ёмам да паловы старонкі.

Спынімся больш падрабязна на тых лірычных запісах, у якіх асвятляюцца пытанні эстэтыкі. Яны адметныя ў першую чаргу тым, што практычна ўсе прысвечаны такому віду мастацтва, як літаратура. Заўважым, што толькі адзін з усіх разгледжаных запісаў тычыцца іншай галіны мастацтва – музыкі, і ў ім аўтар разважае пра песню, якую пачуў па радыё. Але нават і тут Брыль не можа не закрануць тое, што звязана са славеснай творчасцю: мы сустракаем стылявы аналіз тэксту.

Вялікая колькасць нататкаў закранае розныя аспекты жыццёвага і творчага шляху літаратара. Звяртае на сябе ўвагу наступнае: нярэдка аўтар разважае на тэму мастака і мастацтва, паказваючы сябе і сваё месца ў творчым працэсе. Напрыклад, пісьменнік не пакідае без увагі тое, як успрымаецца верш двума рознымі людзьмі – стваральнікам і слухачом: «Што каму да таго, колькі часу і сілы, пошукаў і нягодаў

каштавала табе тое, што ты напісаў, калі яно чытача не цікавіць? Тут тваё гора – толькі тваё...». Відавочна, што аўтар імкнецца паказаць асаблівасці творчага працэсу ўвогуле.

Разам з тым Брыль не замыкаецца на ўласнай асобе і імкнецца як мага паўней раскрыць сутнасць уласнай літаратурнай творчасці. У яго запісах адлюстравана тое, што ён шмат чытае, а таксама не забывае пра тых, хто займаецца або займаўся літаратурай прафесійна. Звяртае на сябе ўвагу тое, што асабліва вялікую колькасць нататкаў складаюць тыя, што прысвечаны фактам біяграфіі розных аўтараў. Сярод асоб, згаданых у зборніку «Вячэрняе», фігуруюць такія прозвішчы, як Стральцоў, Сыманенка, Плужнік, Ханзадзян, Цітовіч, Янішчыц. На жаль, вобразы некаторых з іх аваяны арэолам суму, бо пэўныя нататкі рабіліся ў дні пахавання чалавека. І тады ў запіс уплятаюцца ноткі лірызму, спалучаныя з інтанацыямі трагізму.

Што тычыцца тэмы мастацкага перакладу, то яе не вельмі актыўна закранае Янка Брыль. Перакладам прысвечаны ўсяго дзве мініяцюры. У адной з іх аўтар разважае над вершамі Міцкевіча ў перакладзе Пушкіна, а ў другой спрабуе прааналізаваць «Дафніса і Хлою» ў перакладзе Анатоля Клышкі. Але ў апошняй з мініяцюр гэтай маленькай падгрупы пісьменнік засяроджвае ўвагу не на асаблівасцях перакладу, але на асобе таго, хто над ім працаваў.

Лінгвістычная тэма ў зборніку прадстаўлена большай колькасцю мініяцюр, хоць адчуваецца, што над пытаннямі мовы і маўлення пісьменнік разважае не надта часта. У частцы запісаў Брыль разважае над тым ці іншым выразам у беларускай мове і яго значэннем, а таксама над пытаннямі антрапанімікі. У адной з мініяцюр ён спрабуе пералічыць імёны і прозвішчы мужчын і жанчын, што гучалі ў размовах дарослых пад стрэхамі хат у яго роднай вёсцы. Заўважым яшчэ і тое, што аўтар закранае тэму беларускага правапісу. Так, у адным са сваіх запісаў ён спрабуе зрабіць гістарычны зрэз таго, як развівалася правапісная сістэма ў апошняе стагоддзе. Прычым, ён выражае стаўленне да тых ці іншых момантаў у мінулым, і тут сітуацыя не проста канстатуецца, але і паказваецца так, як яе бачыць пісьменнік. Значна больш хвалююць аўтара праблемы мовы, якія пэўным чынам перакрываюцца з пытаннямі сацыяльнымі: так, ён выказвае свой пункт погляду на працэсы фарміравання беларускай мовы ў сучасных умовах: «Нядаўна было да раздражнення паводкава папулярным усходнебеларускае **падаецца**... Зноў піжоняць усе, ад жывога класіка – да бойка непісьменнай журналісткі». Для мініяцюр такога кшталту характэрны крытычныя інтанацыі, часам нават маралізатарства.

Што тычыцца запісаў сацыяльна-эстэтычных, то яны закранаюць вялікую колькасць пытанняў, якія адлюстроўваюць сучаснасць або тыя ці іншыя праблемы мінуўшчыны. Асабліваць запісаў у тым, што ў іх, у адрозненне ад мініяцюр на «чыста» сацыяльную тэму, аўтар гаворыць пра праблемы, якія тычацца творчасці ўвогуле і літаратуры – у прыватнасці. Гэта праблемы стаўлення літаратараў розных пакаленняў да адлюстравання ваеннай тэмы, лёсу рэпрэсаваных пісьменнікаў, мастацтва і палітыкі, немагчымасці існавання «рамак» для мастацтва, сувязі творчасці з перыпетыямі сённяшніх або ўчарашніх дзён і інш.

Такім чынам, мініяцюры Янкі Брыля характарызуюцца разнастайнасцю тэматыкі, зваротам да шматлікіх аспектаў таго ці іншага пытання, багаццем формавыяўлення і – што асабліва адметна – адценнем медытацыйнасці і лірызму, якое прасочваецца ў кожным яго запісе

МИФОПОЭТИКА СБОРНИКА К.БАЛЬМОНТА «ФЕЙНЫЕ СКАЗКИ»

О. С. Кочеткова

«Фейные сказки»... это прозрачный мир... Дети... не могут не понять и не полюбить этих сказок, может быть, непонятных многим взрослым», – писал А.Блок в рецензии на сборник К.Бальмонта «Фейные сказки» (1905). Вероятно, такая «непонятность», а также активное использование поэтом образов волшебной русской и реже – западноевропейской сказки, обращение к детскому фольклору, народным напевам и устойчивым выражениям; переосмысление пушкинских сказочных образов Старика и Старухи [6, с. 194]; на языковом уровне – предпочтение деминутивов, «детской» лексики и синтаксиса – все это привело к тому, что исследователи стали относить «Фейные сказки» к «детской литературе» [7], а в лирическом сюжете сборника видеть картины освоения ребенком-феей мира, попадания девочки в «забавные ситуации» [3]. При подобном прочтении третья часть книги «Былинка» вносит «диссонансы в эту лирическую поэму о сказочном царстве» [2]. Между тем, учитывая мифопоэтический контекст творчества К.Бальмонта середины-второй половины 1900-х годов, прочитывая сборник «серьезно», помня о «наивно-непосредственной» [5, с. 206] природе самого творчества Бальмонта, можно заметить цельность книги, проследить логику её построения и дать ей несколько иное толкование.

Первый цикл сборника называется «Фея». «Ныне Фею выбираю // Музою моею» [1, с. 8], – говорит поэт. «Чары Феи» – главное её свойство. Муза предстает перед нами невестой, с ней связан мотив молодости